

- X.** *Naturgesch.*

  - 1) *Droschken*
  - 2) *Entwickelung des Ammoniums*, v. S. D. B. H. Schröder
  - 3) *Die Kräuter*, Koenig, v. A. M. Meissner 1912
  - 4) *Die Pflanzen*, v. A. M. Meissner 1912
  - 5) *Mücken*
  - 6) *Wespen*, v. F. E. 1916

XI. Pädagogik.

  - 1) *Dorflehrer*
  - 2) *lateinisch-hist. L. Petrus*
  - 3) *Manufaktur*
  - 4) *Geographie*, v. G. E. Schulze, Erichsen und Wülfersdorff, erweitert, v. G. E. Schulze 1917
  - 5) *Die Geschichte der ersten Menschen*, v. Dr. C. Schröder, v. Dr. C. Schröder, v. Dr. C. Schröder 1917
  - 6) *Wörterbuch der Wörter und Sätze*, v. Dr. C. Schröder, v. Dr. C. Schröder 1917
  - 7) *Die Geschichte der Erde*, v. Prof. Dr. M. Hess, Stojan 1917

Peeter Tinit (Rahvusraamatukogu, Tartu Ülikool)
Krister Kruusmaa (Rahvusraamatukogu, Tallinna Ülikool)

Taust

19. sajandil kerkis Eesti aladel domineerinud saksakeelse kirjaruumi kõrvale eestlaste omakeelne kirjaruum. Keele kasutusalad laienesid, eesti keelest sai esimene valik kirjanikele jt (vt Hennoste 1997, Raag 2008, Undusk 2012).

- Kuidas see toimus? Kuidas muutus keelte roll sajandi jooksul ja kust kasvas välja uus eesti kirjakogukond?
- Vaatame suurt pilti kvantitatiivselt Eesti Rahvusbibliograafias registreeritud raamatute põhjal.

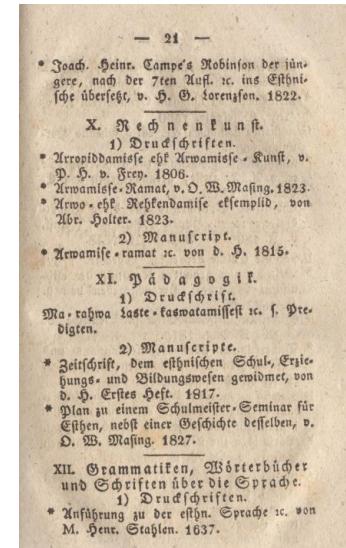

Rahvusbibliografiad

- Rahvusbibliografiad - mõne regiooni või keelega seotud publikatsioonide registrid.
- Eesti Rahvusbibliografia - teosed, mis on ilmunud eesti keeles, Eesti aladel, Eesti või eestlaste kohta.
- Registris pealkiri, autor, ilmumisaeg, aga ka formaat, illustratsioonid, žanr, nagu trükis on.
- Enamasti otsinguks raamatukogu kataloogides. Uurimistöös kasutamiseks on algatatud 'bibliograafiline andmeteadus' (Lahti et al. 2019). Vaata Rahvusraamatukogu digilaborist.

<https://digilab.rara.ee/>

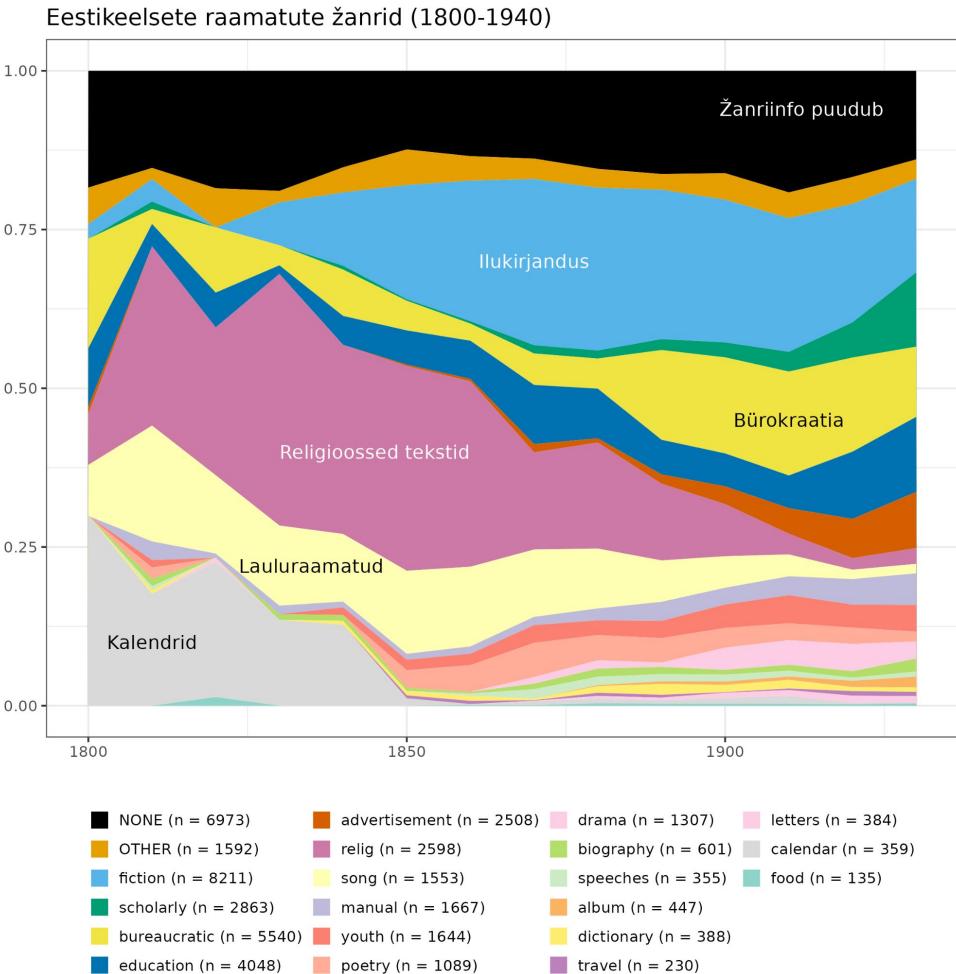

Väljavõte Rosenplänteri artiklist
Übersicht der estnischen Literatur"
(1832)

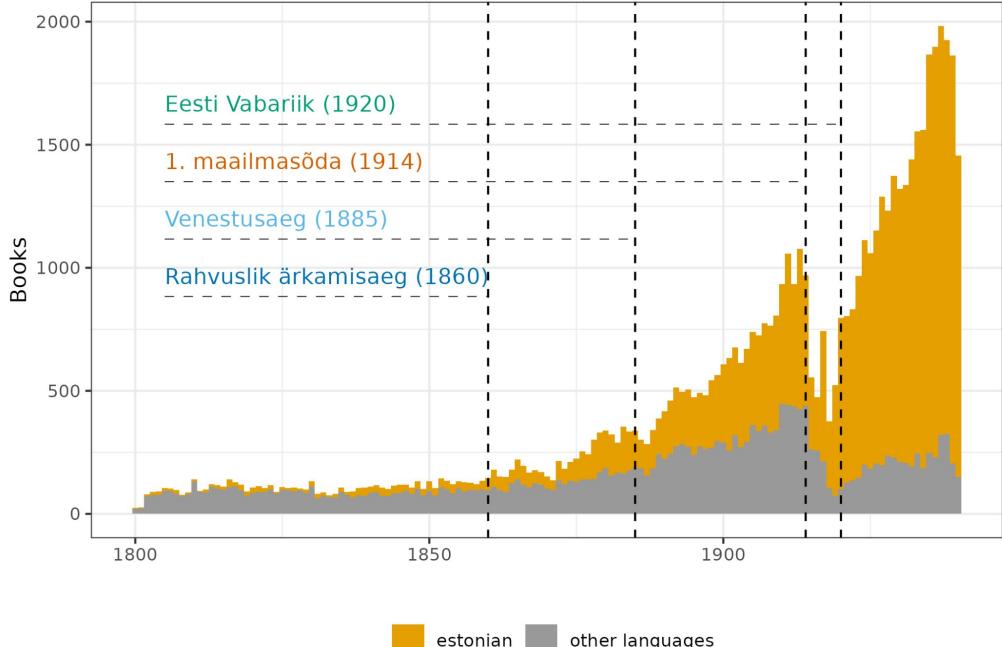
Meie andmestik 1800-1940

- 43,570 raamatut
  - 60% eesti, 40% muus keeles
- 9768 seotud nime
  - autorid, kirjastajad, kujundajad, tõlkijad, illustratorid ...
  - 57% sünniaegadega
- Žanrid eestikeelsetes raamatutes
  - Religiooni tähtsus väheneb
  - Žanriline mitmekesisumine
  - Liikumine kollektiivselt lugemiselt individuaalsele?

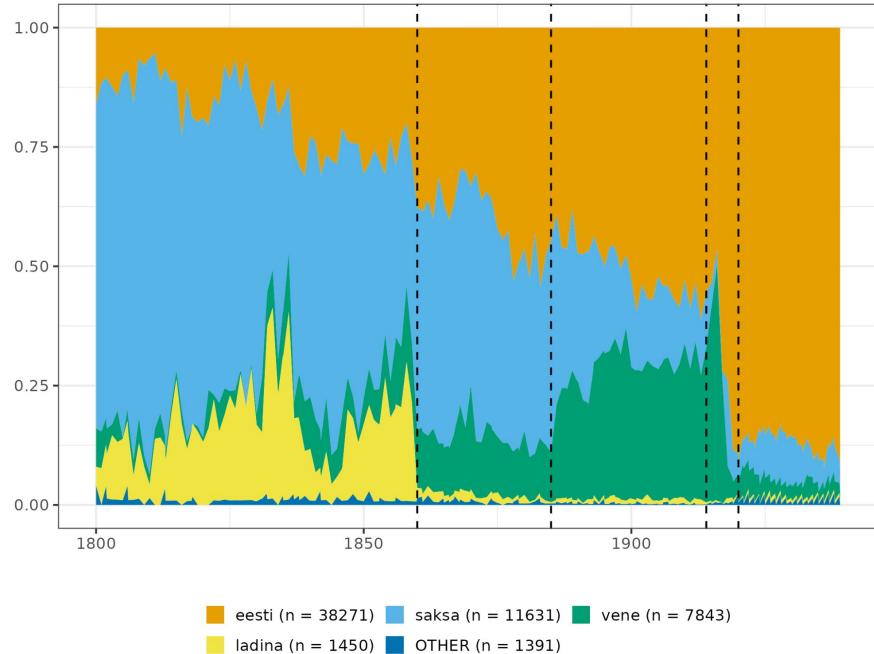

Raamatute keel 1800-1940

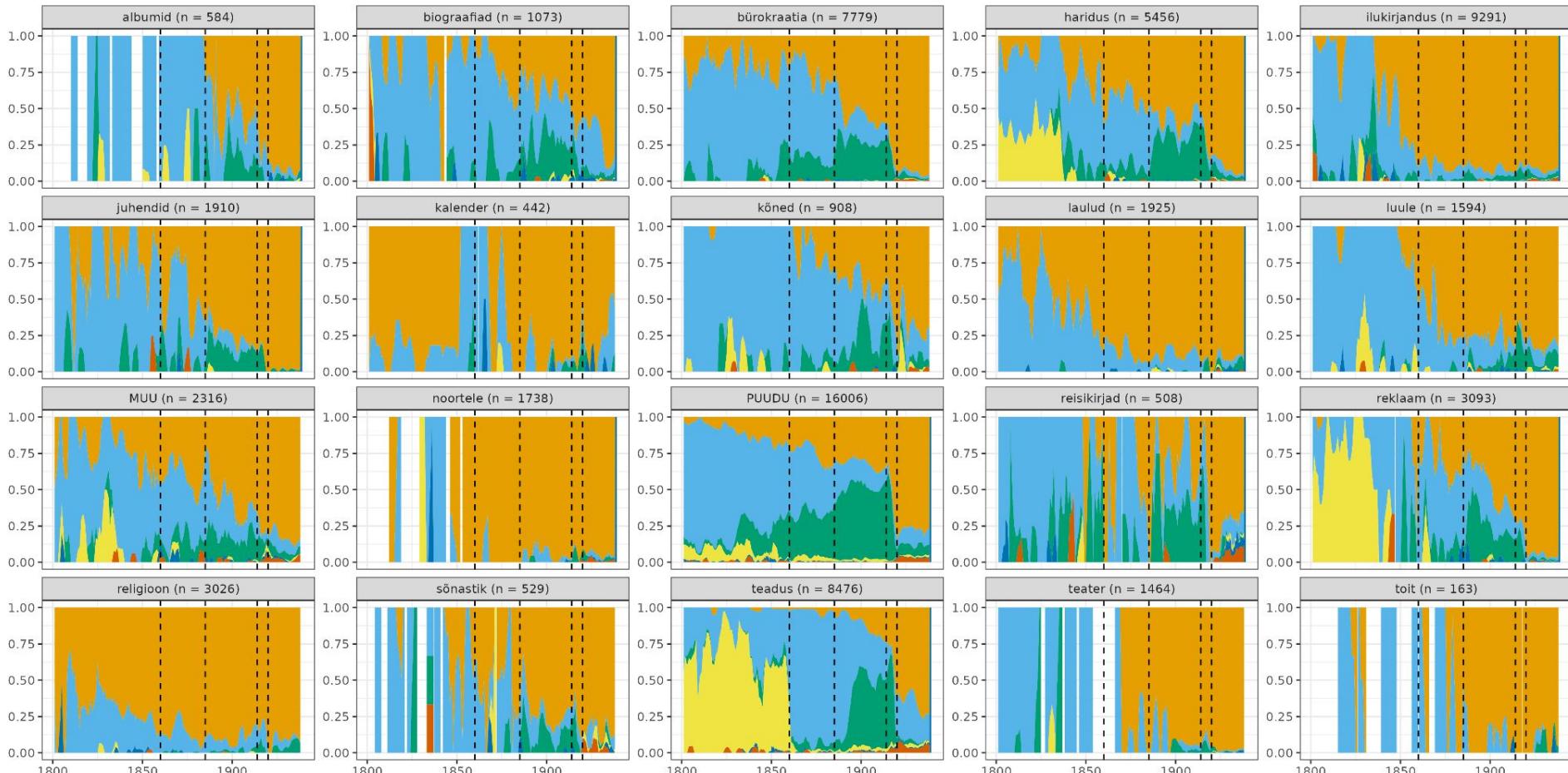
Raamatuid eesti keeles ja muudes keeltes (1800-1940)

Keelte osakaal ilmunud raamatute seas (1800-1940)

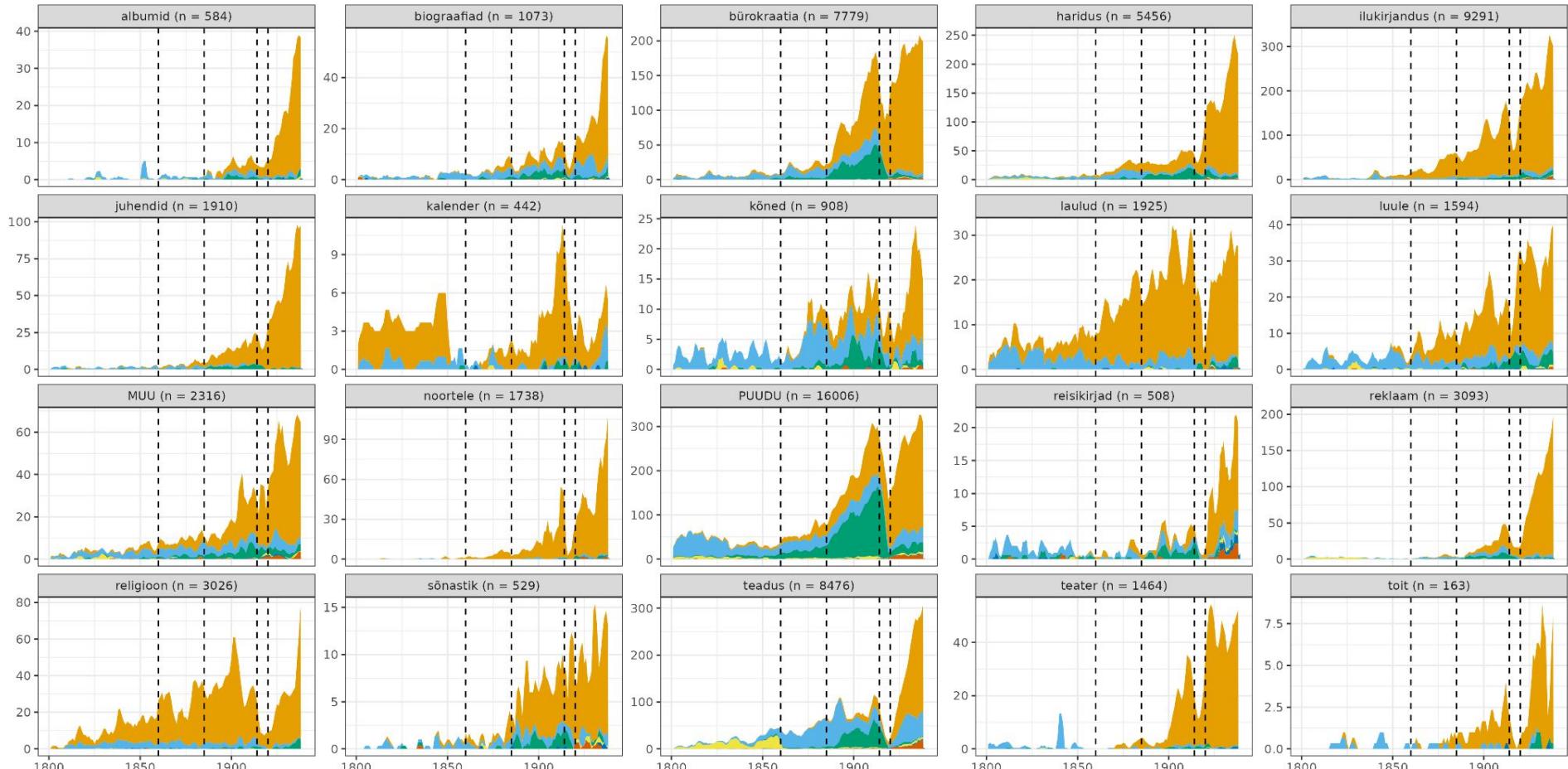
Keelte osakaalud raamatutes ERBs (1800-1940)

eesti (n = 44193)   saksa (n = 12818)   vene (n = 8292)

ladina (n = 1549)   MUU (n = 782)   inglise (n = 647)

Keelte osakaalud raamatutes ERBs (1800-1940)

eesti (n = 44193)   saksa (n = 12818)   vene (n = 8292)

ladina (n = 1549)   MUU (n = 782)   inglise (n = 647)

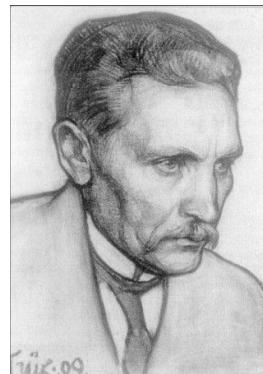
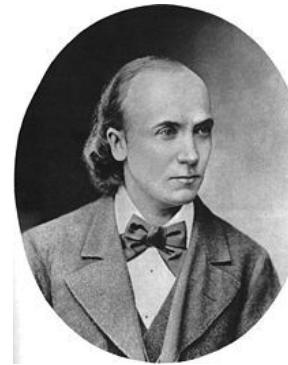
Kirjarahvas

Iga raamatuga on seotud mõned isikud

- Autorid, illustraatorid, toimetajad, kirjastajad
- Nimetame kirjarahvaks

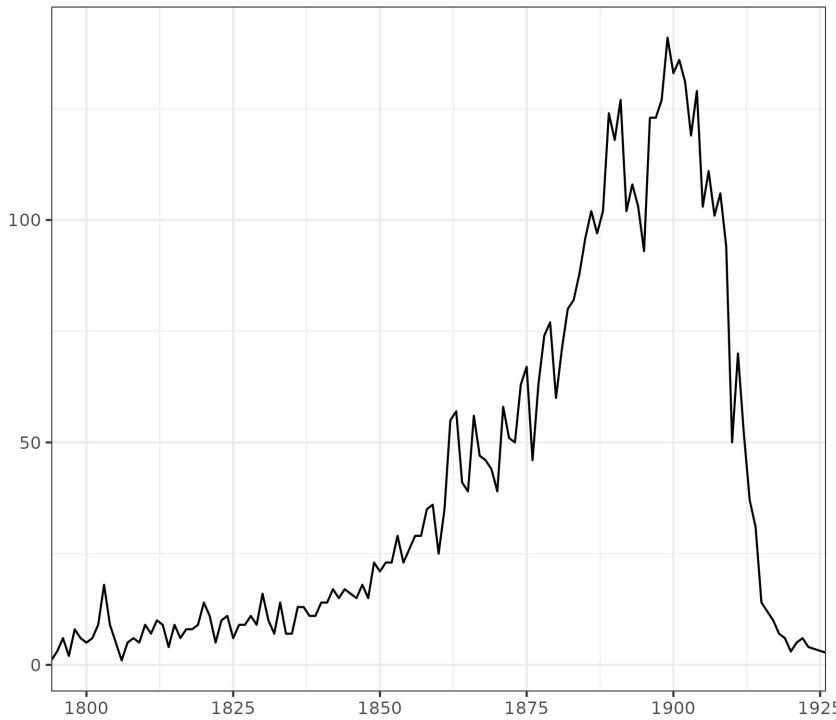
Me saame vaadata, kes mida millal kirjutas.

- Nt mõned viljakamad nimed
  - Friedrich Brandt (1830-1890), kirjastaja (n = 206)
  - Matthias J. Eisen (1857-1934), folklorist (n = 327)
  - Johannes Käis (1885-1950), õpetaja (n = 242)
  - Richard Kivist (1888-1981), illustraator (n = 450)

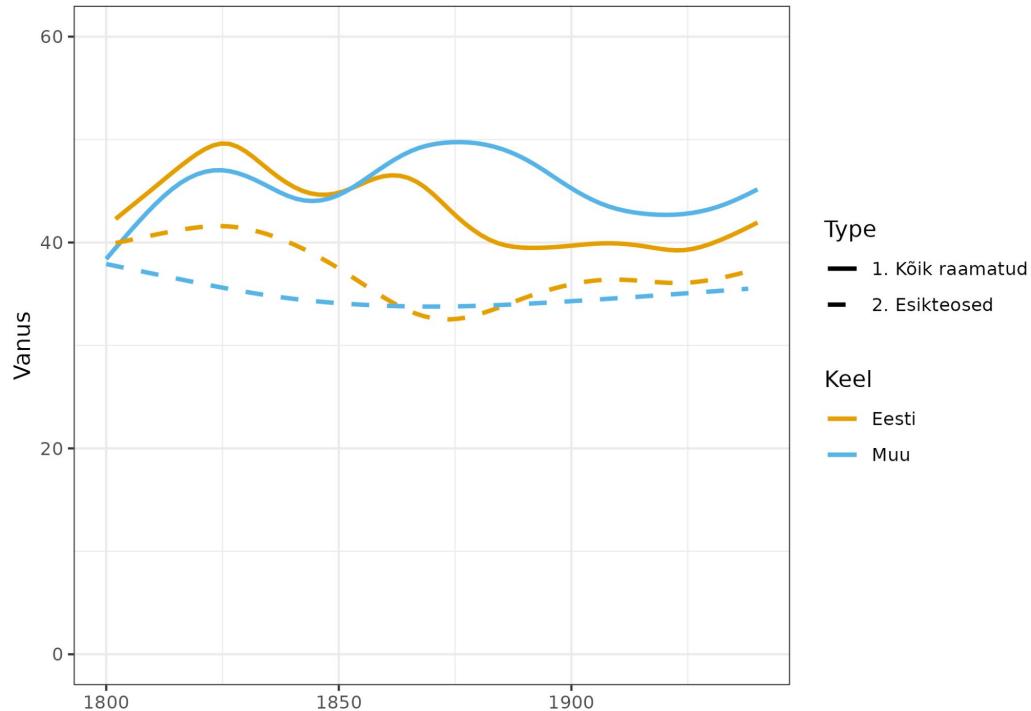
Kirjarahva iseloomustus

Kirjarahva sünniaastad ERBs (1800-1940)

Raamatutega seotud isikute keskmise vanuse (1800-1940)

Kõikidel raamatutel (—), esikteostel (- - -)

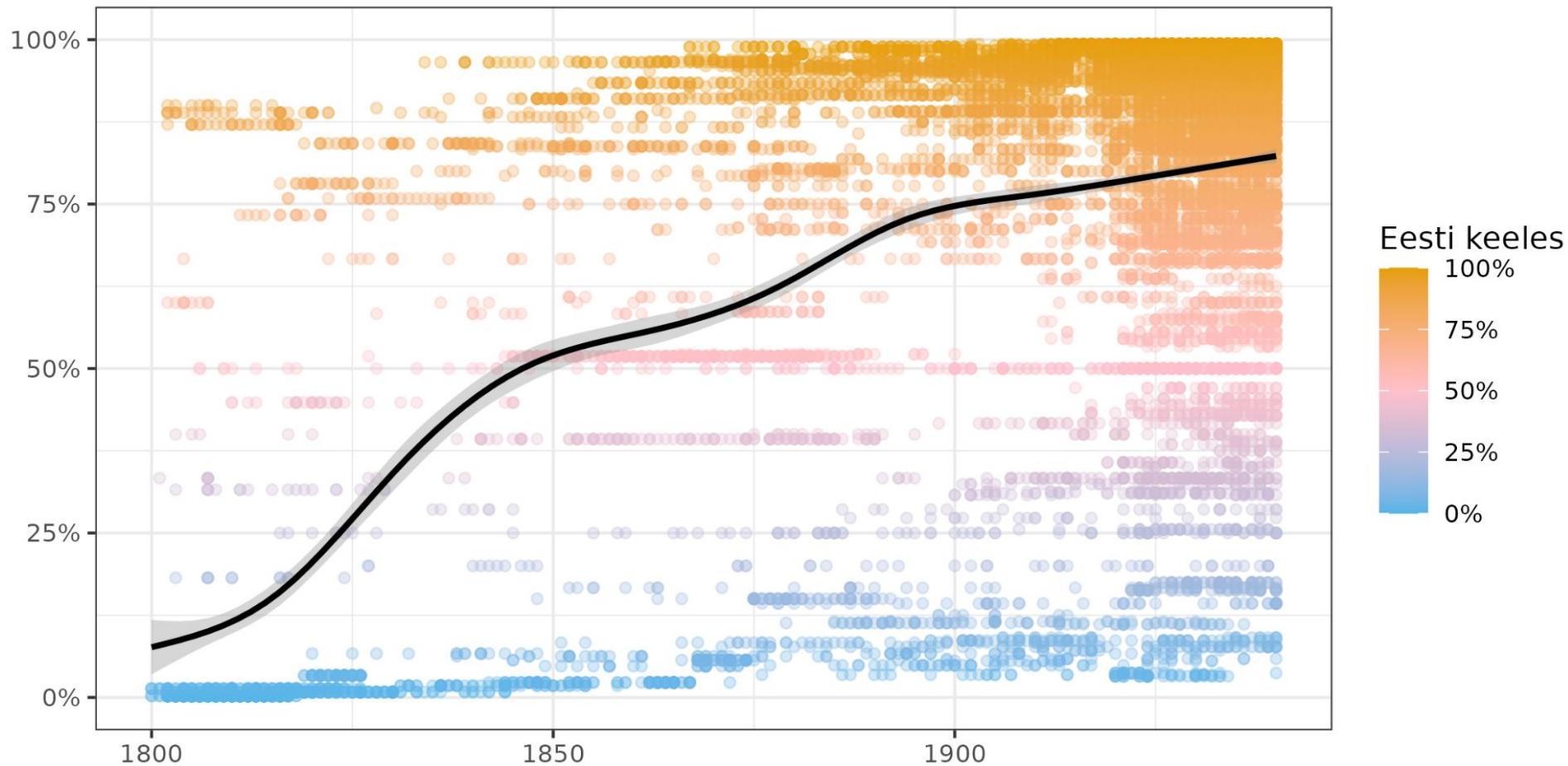
Isikute eluajal avaldatud teoste keel

Isikud üle 40 tööga, eluaja eesti keele osakaal paremal

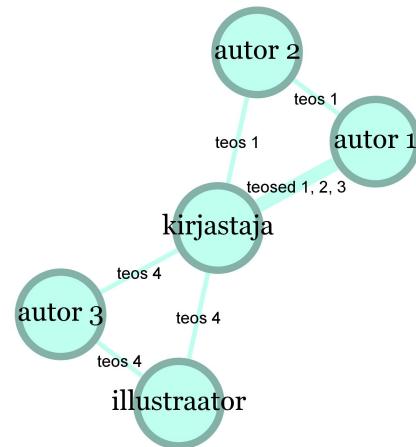
Keelte valik mitmes keeles töötanud isikutel (n = 711)

Ainult autorite eluajal ilmunud teosed

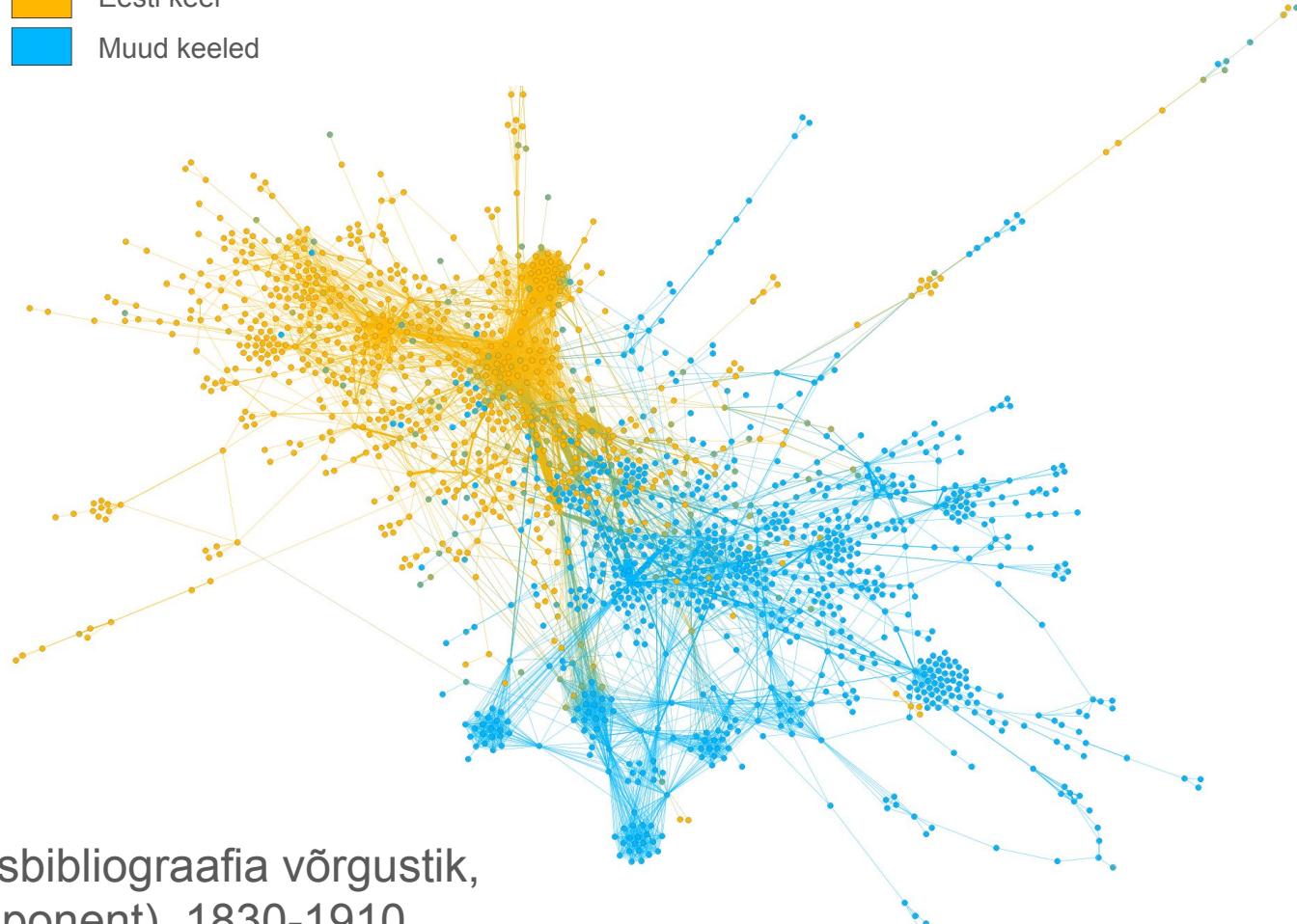

Kirjarahva võrgustikud

- Rahvusbibliograafia isikuid saab kujutada ka võrgustikuna, kus isikuid seovad teosed, millesse nad mõlemad panustasid.
- Nii võime vaadata autorite, kirjastajate, kujundajate jne vahelisi seoseid.
- Vaatame isikute seoseid keele kaupa.

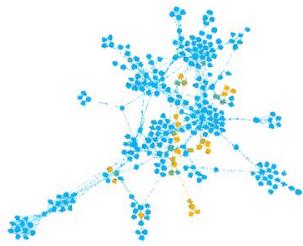
 Eesti keel
 Muud keeled

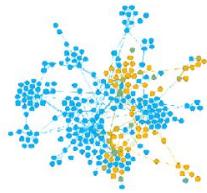
Eesti Rahvusbibliograafia võrgustik,
(suurim komponent), 1830-1910

Suurimad komponendid 20 aasta kaupa

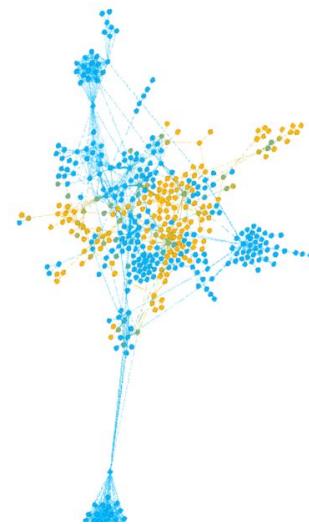
1830-1849

1850-1869

1870-1889

1890-1909

Eesti keel
Muud keeled

Schnakenburg, Heinrich

Laakmann, Heinrich

Gläser, Wilhelm

Dr. Bertram

Mattiesen, Emil

Hoffmann, Franz

Blumberg, Gustav

Reinthal, Carl

Marbach, Gotthard Oswald

Sülmānis, Andrejs

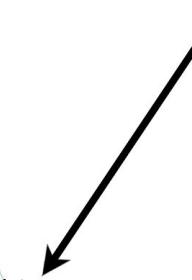
Kreutzwald, Friedrich Reinhold

Hertzberg, Rafael

Köhler, Reinhold
Schießner, Franz Anton von

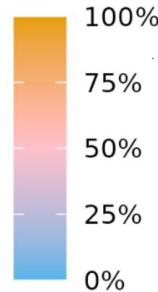
Löwe, Ferdinand

Daugell, August

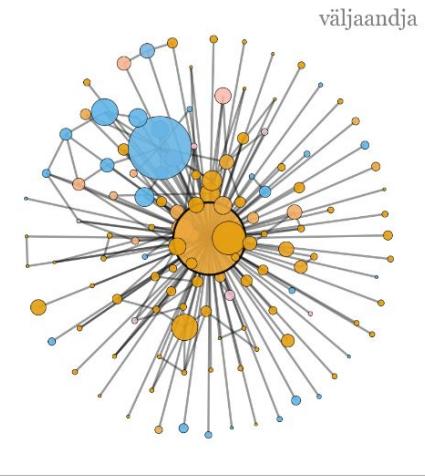

eesti keele
osakaal

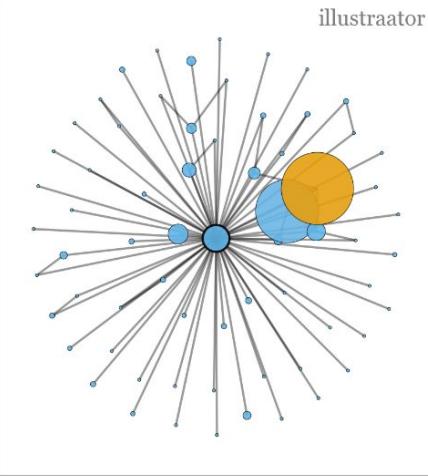
1855-1885

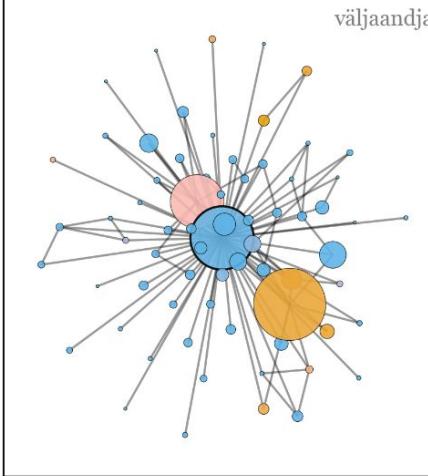
1. Laakmann, Heinrich

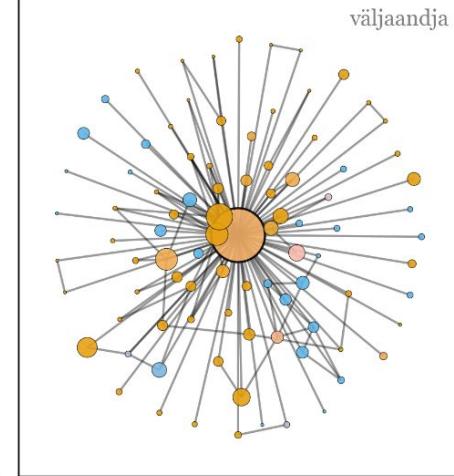
2. Schulz, Carl Anton

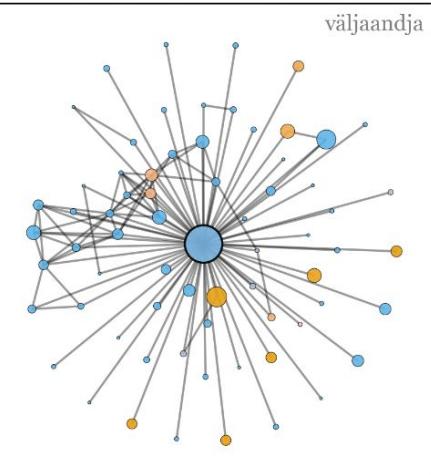
3. Kluge, Franz

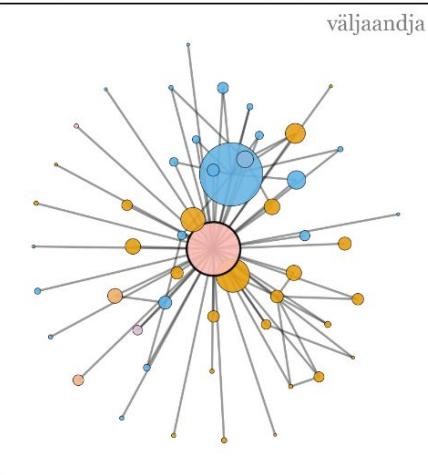
4. Schnakenburg, Heinrich

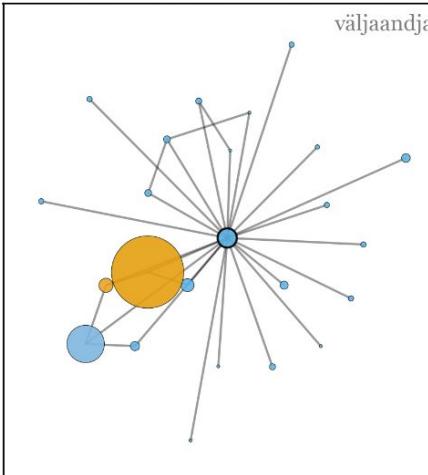
5. Karow, Eduard Julius

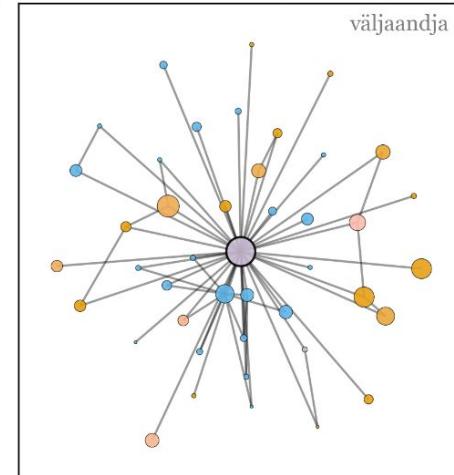
6. Gressel, Julius Hermann

7. Kymmel, Nikolai Georg

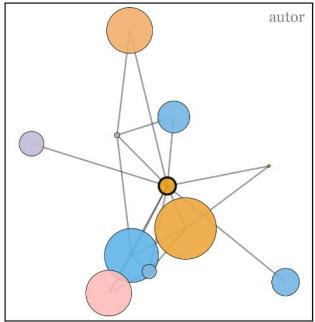

8. Mattiesen, Emil

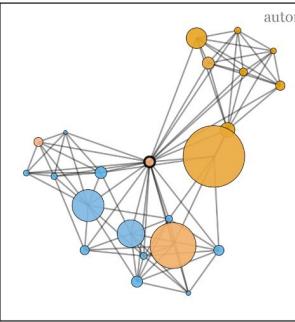

1855-1885

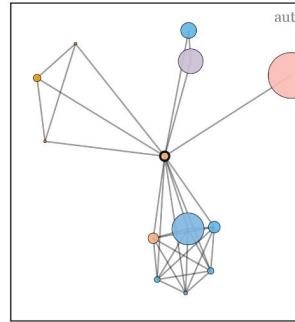
1. Körber, Carl

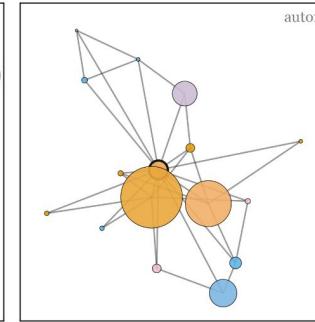
2. Willigerode, Adalbert Hugo

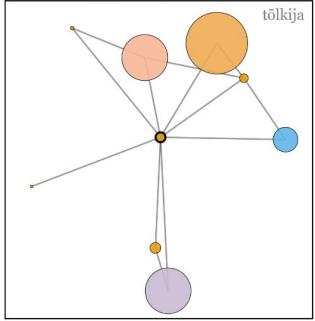
3. Höschelmann, Ferdinand

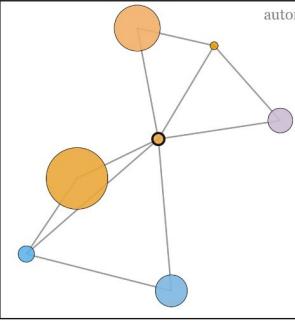
4. Kreutzwald, Friedrich Reinhold

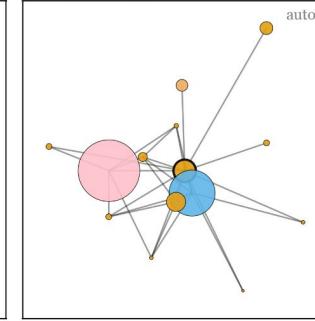
5. Körv, Jakob

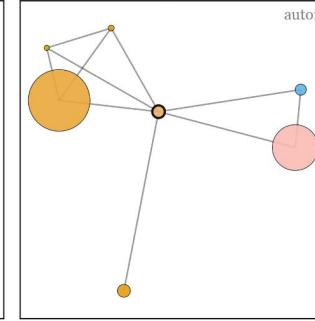
6. Hollmann, Friedrich

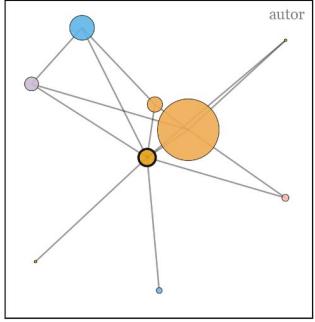
7. Eisen, Matthias Johann

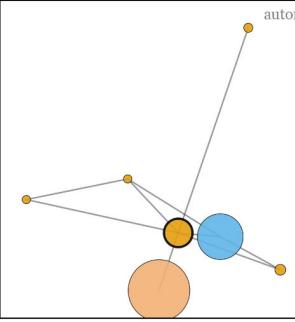
8. Schultz, Woldemar

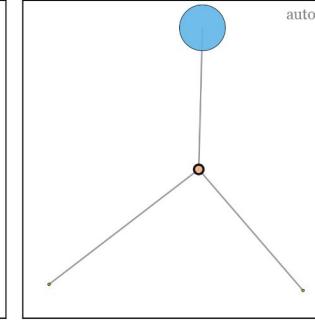
9. Jakobson, Carl Robert

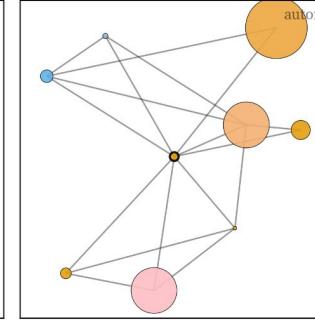
10. Brandt, Friedrich

11. Grenzstein, Ado

12. Nebokat, Jaan

Isikute päritolu

VIKI
PEDIA
Vaba enziklopeedia

Eesti

Artikel

Arutelu

Vaata

Muuda

Muuda lahtetelekti

Näita ajalugu

Otsi Vikipeediad

Sisse logimata Arutelu Kaas töö Loo konte Lo

Julius Aamisepp

Julius Aamisepp (1. september (vkj 20. august) 1883 Harjumaa, Kloostrivere vald, Karlepa-Tõnu talu – 19. jaanuar 1950 Jõõru) oli eesti sordiäriatja.

arv

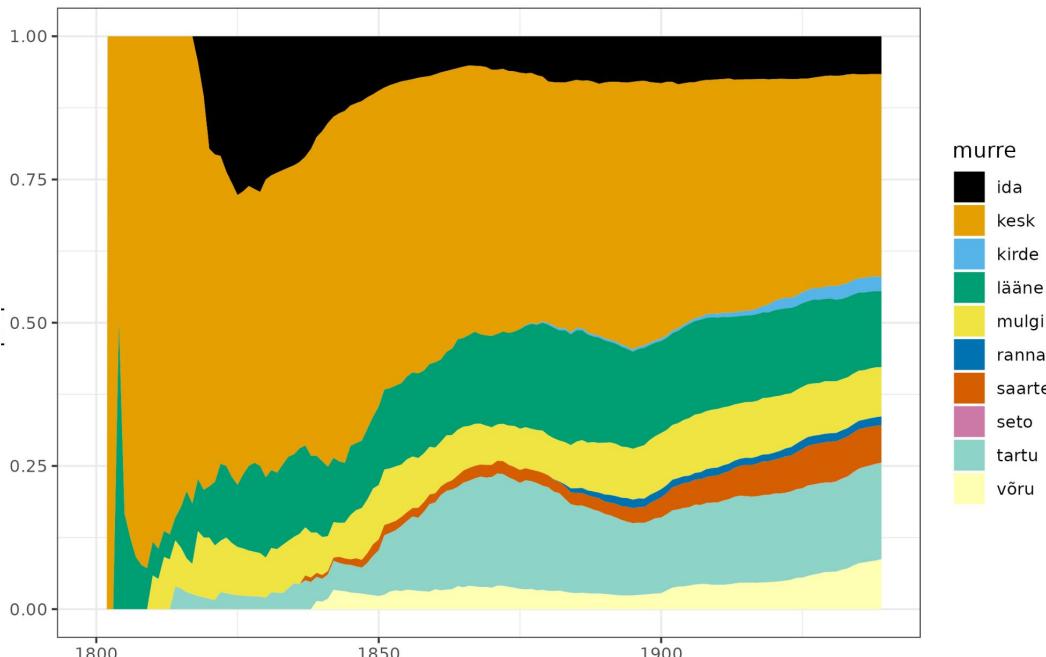
Kirjarahva murdetaust

Nii saab vaadata kirjarahva hulgas olnud inimeste murdetausta läbi aja.

Joonise silumiseks on osakaalud kumulatiivselt: nt aastal 1900 on näha 1800-1900 esindatud isikute osakaalu.

Perioodi jooksul murrete mitmekesisus kasvas ja vastas rohkem elanike taustale.

Murdetaustade kumulatiivne osakaal eestikeelsete teostega seotud isikute seas 1800-1940

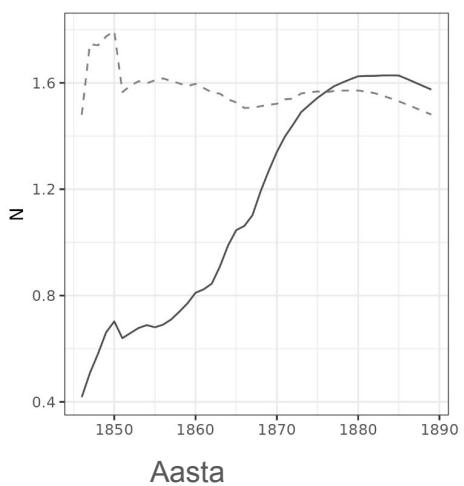
Hariduse mõju kirjarahva kujunemisele

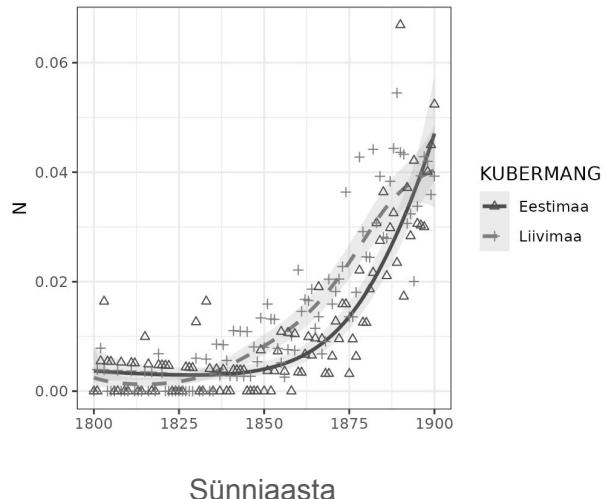
Liivimaa liikus haridusreformide ja koolivõrgu ehitamisega kiiremini.

Selle tulemusi on näha ka rahvusbibliograafias esindatud isikute juures.

Rahvakoole 1000 in. kohta

Kirjarahvast 1000 in. kohta

Võimalus kirjarahva liikmeks saada sündides

- 1850
  - 1:800 Liivimaa
  - 1:1600 Eestimaa
- 1875
  - 1:400 Liivimaa
  - 1:800 Eestimaa
- 1900
  - 1:200 Liivimaa
  - 1:200 Eestimaa

(arvestades ~3.3 last 1000 in. kohta aastas)

Tulemused

Leiud

- Eestikeelne kirjaruum kasvas sujuvalt 19. saj vältel. Vene keele kasv venestusajal käis saksa keele arvelt (nagu oli ka taotlus).
- Eesti keel sai 19. Sajandi jooksul domineerima, eestikeelne kogukond kasvas välja muukeelse kogukonna seest.
- Eestimaa-Liivimaa erinevused hariduses on näha ka bibliograafia isikutes.

Rahvusbibliograafia kaudu on võimalik uurida kirjakogukondade kujunemist ja ülesehitust.

Tulemused sõltuvad andmete kvaliteedist. Eesti Rahvusbibliograafia on võrdlemisi põhjalik.

Aitäh!

Kontaktid

peeter.tinit@ut.ee

krister.kruusmaa@rara.ee

Slaidid

tiny.cc/erb-ehak-2024